

**Nemzetközi
Kapcsolatok
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Kollai István

**Emlékezetpolitika Szlovákiában és a szlovák
társadalom magyarságképe**

című Ph.D. értekezéshez

Témavezető:

dr. Blahó András
CSc, egyetemi tanár

Budapest, 2014

Világgazdasági Tanszék

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Kollai István

**Emlékezetpolitika Szlovákiában és a szlovák
társadalom magyarságképe**
című Ph.D. értekezéshez

Témavezető:

dr. Blahó András
tanszékvezető

Budapest, 2014

© Kollai István

Tartalomjegyzék

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása – 4.o.

II. A felhasznált módszerek – 6.o.

III. Az értekezés eredményei – 7.o.

IV. Főbb hivatkozások – 19.o.

V. Saját publikációk jegyzéke – 22.o.

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása

Saját kutatási előzmények

A kutatás saját szakmai előzményét a 2004 óta folytatott olyan elemzések jelentik, melyek a szlovák történelmi tudatnak, kollektív emlékezetnek és emlékezetpolitikának a tematikájára, és mindezeknek a magyar-szlovák kapcsolatokra mért hatására vonatkoznak. Ezen kutatási előzmények között van összehasonlító terminológiai tanulmány a legalapvetőbb szlovák és magyar történelmi szakkifejezések használatáról (Felvidék–Slovensko, Magyarország–Uhorsko, Pozsony–Bratislava), összehasonlító elemzés a rendszerváltás utáni magyar és szlovák tankönyvekről, Pozsony multietnikus múltjának örökségéről és a magyar-szlovák kapcsolattörténetet áttekintő többszerzős kötet is. Ezek az írások tekinthetők a doktori disszertáció saját szakmai előzményének. (Ld. Publikációs jegyzék.)

Külső kutatási előzmények

A dolgozat fontos részét képezik a szlovák történetírással foglalkozó elemzések, historiográfiai kutatások és áttekintések, tankönyv-politikai és történelemtanári iránymutatások. Ezek a munkák, műfaji különbözőségük ellenére, mind érintik a szlovák kollektív emlékezet reprodukcióját, és a szlovák nemzeti önreprezentációt. A dolgozatban felhasznált korábbi kutatási irány egyike a kapcsolattörténeti műhelyek és szakemberek munkája. Ilyen a magyar-szlovák történész-vegyesbizottság platformján létrejött kooperációk eredménye (Szarka-Šutaj [2013]), az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Művelődéstörténeti Tanszékének és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Közép-Európai Intézetének közép-európai illetve magyar-szlovák tematikájú munkássága. (Kiss Gy. [2012], Käfer [2012].) Utóbbiak inkább a kulturális kölcsönhatások alapján vizsgálják a magyar illetve szlovák nemzetfejlődést, és

az azokban lévő párhuzamosságokat, ellentéteket. Szlovákiában hasonló magyar műhelyként funkcionál a Selye János Egyetemhez és a somorjai Fórum Intézethez köthető szakemberek köre (Vajda [2009]), amelyek többek között kapcsolattörténeti jellegűek (19.-20. századot érintve főleg), de didaktiai jellegűek is. Szlovák részről a Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkássága jelentős, és a posztmodern történettudomány (Gyáni [2007]) irányából komoly hozzáadott értékkel bír (Michela [2013]. Škvarna-Hudek [2013]). Ugyancsak jelentős a Kassai Šafárik Egyetem sokoldalú tevékenysége a történelemtanítás történetét célzó kutatásaikkal (Otčenášová [2010]), a Szlovák Tudományos Akadémia kassai Társadalomtudományi Intézetének a 20. századi magyar-szlovák interetnikus kapcsolatokat célzó szociálpszichológiai és eseménytörténeti elemzései (Šutaj [2013]), és az Eperjesi Egyetem kapcsolattörténeti munkái, főként a kora újkort érintően (Kónya [2007]). Ezek mellett valamilyen szempontból tudományos műhelyként funkcionál a Kalligram kiadó is: az itt megjelentetett kiadványok közül a dolgozat erősen épített az etnogenezissel kapcsolatos mitizált múltképek kutatására (Findor [2011]), vagy az irodalmi textusokban megjelenő történelmi narratívák kutatására (Bilik [2008]).

A kutatás tárgya és tematikája, a téma indoklása

Fontos kiemelni, hogy ez a dolgozat nem kapcsolattörténeti tanulmány: nem a kapcsolattörténet kérdéseit akarja feloldani, megmagyarázni. A tanulmány célja elsősorban a szlovák történelmi narratíva teljes időhorizontban történő összehasonlító jellegű vizsgálata, az alábbi struktúrában, az alábbi elemzési fókuszokkal:

- A szlovák történetírás és történelemoktatás azon elemeire fókuszálunk, melyek összefüggést mutatnak az oktatás során magyarságkép alakulásával.

- A dolgozatban elsősorban a tankönyvek (és a nagy történelmi szintézisek) elemzése mentén történik a szlovák társadalom magyarságképének vizsgálata, először döntő fontosságú általános (terminológiai) kérdések taglalásával, majd időben, történelmi korszakokként előre haladva. Az összehasonlító jelleget elsősorban a szlovák tankönyvek ez a korszakokként egymással történő összehasonlítása adja. Ezáltal láthatóvá válik, hogy a szlovák narratívában melyek a relatíve „állandó elemek”, és melyek a változó tendenciák.

A szlovák narratíva bemutatása csak olyan szinten bővül ki a magyarországi álláspontok ismertetésével, hogy az interetnikus ellentéteket magában rejtő különbözőségekre rá tudjunk mutatni.

- Minden fejezetet kiegészítjük a tankönyvpolitikán kívüli emlékezetpolitikai elemekkel (közbeszéd, köztérhasználat) és az emlékezetkultúra szférájával, hogy látható legyen az adott történelmi tartalom társadalmi beágyazottsága. Vizsgálatuk tehát annak ellenére is fontos, hogy leíró jellegű kutatásuk nem könnyű, a kutatási módszertan ebben az esetben kihívást jelent. Külön teret szentelünk a történelmi tudatot megcélzó felméréseknek, amennyiben rendelkezésre állnak ilyenek.

II. A felhasznált módszerek

A felhasznált módszerek a tankönyvelemzések kialakult megoldásaira épülnek, melyeknek magyar és szlovák oldalon is van tradíciója. (Vajda [2009], Jakab [2007], utóbbira Otčenášová [2010], Findor [2011].) Ezek elsősorban kvalitatív jellegű kontextus-elemzések, melyek során a szövegek manifeszt tartalma mellett a látens tartalomra is fókuszálunk. A látens tartalom alatt értendő

a jelzői szerkezetek használata, és maga a tematika, a tartalom szelektálásának módja (mi kerül be a szövegbe, és mi kerül ki abból). Emellett néhány esetben kvantitatív módszerekkel is érdemes élni, melyek eredményei táblázatban összesíthetők (illetve a kvantitatív módszerekkel, pl. szociálpszichológiai felméréssel gyűjtött információkra is épít a tanulmány).

III. Az értekezés eredményei

1. A terminológia vizsgálata: A szlovák történelemírás, és ennek megfelelően a tankönyvírás is, hagyományosan különbséget tesz az 1918 előtti és utáni Magyarország elnevezése között. A látványos formai eltérés mögött szemléletbeli különbség húzódik meg: a szlovák történelemírás a történelmi Magyarországra mint eredendően soknemzetiségű államra tekint. A Felvidék szlovák megfelelője („Horniaky”, „Horná zem”) nem tűnik fel a szlovák történelemkönyvekben, és ezzel tükrözi a szlovák historiográfiának azt az álláspontját, miszerint a kifejezés *„máig sok szlovákot az erőszakos magyarosítás traumatikus történelmi tapasztalatára emlékeztet”*. (Mannová [2003].) A Szlovákia (Slovensko) kifejezés viszont általánosan és széleskörűen használt az 1918 előtti idők kapcsán is, inkább földrajzi fogalom szerepét tölti be, de a szlovák népnévre való utalás miatt a régebbi korok etnicizálását jeleníti meg. (Mannová [2003] 8., Dejepis-1 [2002] 158., Dejepis-2 [2002] 69.) Az „Uhorsko” kifejezés és az „uhorský” jelző használata komoly fordítási nehézségeket okoz szlovák-magyar viszonylatban.

2. A történelmi nevek írásmódja: Az 1970-es évektől végbement tudatos történelempolitikai változtatások történtek, a nevek szlovákos fonetikájú átírását tették lényegében kötelezővé. Ez a folyamat egy dehungarizációs tendenciaként indult, és annak tekinthetőek máig is, jelentős zavart okozva a történész-szakmán belül, és a történelemről szóló közbeszédben is.

3. A nagymorva tradíció: A szlovák tankönyvi szövegállomány kvantitatív elemzése alapján látszik, hogy a szlovák történelempolitikában kezdetektől fontos súlyt képviselnek a korai szláv államok története. A korai szláv államalakulatok is részben Nagymorávia előképeiként jelennek meg, ezért egységes korszakként, a „morva tradícióként” válik láthatóvá a korszak a szlovák emlékezetben; és mint a szlovák nemzeti múlt része szerepelnek, annak egységes és dicső fejezeteként.

4. A mai Szlovákia területének a Magyar Királyságba történő integrálódása kapcsán a lassú betagozódás narratívája igen erőteljes a szlovák interpretációban. (Dvořák-Mrva [1996] 16.) Az utóbbi idők új tendenciája, hogy a korai Árpádok belső villongásainak olyan színezete van, mintha a „Vazul-ág” nyitrai szláv fejedelmi udvarral rendelkezett volna. (Krátke dejiny [2003]., Dejiny Slovenska [2000]). A magyar historiográfia a honfoglalás és az államalapítás között eltelt száz év miatt a morva állami és egyházi szervek kontinuitását nem látja reálisnak. (Szarka-Šutaj [2013].)

5. A magyar államalapítás szlovák interpretációja: Ahogy a fentiek esetében is, itt is van egy jól kitapintható folytonosság a szlovák narratívában, ami szerint a magyarok a szlovákoktól, a szlovákok őseitől vették át a nyugati civilizáció fontos elemeit. (Dejepis-1 [2002].) A morva civilizáció és kultúra továbbélésének teóriája nem csak az egyoldalú magyar-szlovák akkulturáció motívumában ölt testet, hanem a valahai morva államstruktúra, a régi megyerendszer, a korai szláv egyházi központok továbbélésének mozzanatában is.

6. A nyitrai dukátus a magyar történészek szerint türk hagyomány alapján alakult ki, mások szerint a családi belviszályok és az öröklés megoldatlansága miatt jött létre. (KMTL [1994] 261.) Ezzel ellentétben a szlovák historiográfiában régi hagyománnyal rendelkező (és újabban ismét előtérbe

került) jelenség az, hogy a nyitrai dukátust a morva államiság egyfajta továbbéléseként interpretálják.

7. A Magyar Királyság születése és a szlovákság definiálására tett kísérletek: A modern szlovák tankönyvi narratíva és historiográfia a 10.-11. századtól tartják reálisnak a szlovák népnév használatát. (Dejiny Slovenska [2000] 98.) Alapvetően eltér viszont a magyar historiográfia álláspontja ettől, mivel a szlovák nép kialakulását a középkor végére teszi, a hazai szlávok és a főként a tatárjárás után betelepülő morvák, lengyelek keveredéséből. (KMTL [1994] 652.-653.)

8. A középkori Magyarország eseménytörténetének szlovák interpretációjáról az mondható, hogy a szlovák történelmi tudat inkább egy etno-regionális szemszögből értelmezi azt. A szlovák emlékezetpolitikai hagyományban ez egy elhanyagolt, elnagyolt időszak, amelyet sokáig dominált a 19. században kialakult „ezeréves elnyomás” pesszimista narrációja. Szlovák részről tradicionálisan két elem került elő hangsúlyosan ezen időszakból: Csák Máté kiskirálysága és a huszita kor, mint szlovák államiság vélt előképei. Mindkét elem bekerült korán bekerült a szlovák irodalmi hagyományba, de végül mindkét elem kikerült a történetírás szlovák nemzeti kánonából. Az együttélés középkori évszázadainak szlovák interpretációjára jellemző tendencia az, hogy ezek a „történelem nélküli” évszázadok a szlovák kollektív tudat felől nézve is eseményekkel, személyekkel, tehát tartalommal telnek meg. Ilyen események először is a közösen elszenvedett katasztrófák: a tatárjárás, vagy a középkort lezáró mohácsi vész. Az Árpád-házi királyok továbbra is a szlovák történelmi emlékezet marginalizált alakjai, akik csak belső viszállyaik révén kerülnek említésre – Szent István kivételével nem kerül elő törvényhozási, államszervezési munkájuk. „Divatossá” váltak viszont a vegyesházi királyok, nagyhatalmi politikájuk, európai szintű kulturális vívmányaik, erős cseh-lengyel kötődéseik miatt. Előtérbe kerülésükben

szerepet játszik városfejlesztő politikájuk is, melyek erősen érintették a mai Szlovákia területét, és ami jelen van ezen városok mai lokális emlékezetében.

9. A török kor szlovák interpretációja egyszerre emeli ki Felső-Magyarország térségének felértékelődését és a lakosság áldozatvállalását. (Dvořák-Mrva [1996].) Az erős cseh-szlovák kulturális érintkezés (ezen belül cseh kultúrhatás) mozzanata a török koron belül igen hangsúlyos. (Dejepis-2 [2002] 17.), A magyar historiográfia jelentős magyar-szláv-szlovák kulturális kölcsönhatást tart számon ezekben az évszázadokban, amiről a szlovák narratíva a cseh-szlovák sorsközösség és kulturális kölcsönhatás árnyékában lényegében nem tud; de ez igazából a magyar kollektív emlékezetnek, emlékezetpolitikának sem vált aktívan a részévé. (Kollai [2013].)

10. A magyar-Habsburg ellentétek és a Rákóczi-szabadságharc: A Habsburg-ellenes mozgalmak hangsúlyos és pozitív megítélése általánosnak mondható magyar részről. Szlovák oldalról ez halványan Thököly kapcsán volt jelen korábban, de mára általánossá vált a negatív tartalmú szlovák tankönyvi interpretáció: eszerint a felkelések a magyarosodás előrehaladását jelentették, Szlovákia területét és népét pedig mint háborús hadszínteret és mint a hadi események elszenvedőit prezentálják.

11. Etnikai viszonyok és nemzettudat a középkor- és koraujkorban: A szlovák tankönyvi interpretáció a középkortól kezdve térség kontinuum, autochton és többségi lakosságaként a szlávtságot (10. századtól: szlovákságot) határozza meg. (Kollai [2013], Dejepis-1 [2002] 217., Krátke dejiny [2003]) Összességében a szlovák szöveganyag egy multietnikus kontextust vázol fel az együttélés évszázadai alatt. Megint meglehetősen antagonisztikus a szembenállás a magyar historiográfiával, amely szerint a Magyar Királyság első évszázadaiban óriási területek lakatlanok voltak északon, a szlávtság nem alkotott egységes etnikai tömböt. A magyar narratíva nem látja a bizonyítékát annak, hogy bármilyen etnikai-regionális kollektív tudatról, premodern

nemzettudatról beszélhetnénk a szlovákság esetében lényegében a kora újkor elejéig. A szlovák interpretáció is feloldandó dilemmaként tekinti azt a jelenséget, hogy a szlovák népnév és a Szlovákia földrajzi név későn bukkan fel a forrásokban.

A magyar-szlovák interetnikus kapcsolatok szemszögéből nézve a közép- és korai újkor évszázadok, az együttélés évszázadainak szlovák „benépesítése” egyszerre inspiratív fejlemény és kihívás. E hosszú évszázadok premodern, területi alapú „Hungarus” identitását, feudális és vallási tagoltságát sokszor nem lehet tisztán magyar vagy szlovák etnocentrikus történelmi fejlődéstörténetbe illeszteni, mégis erre történik sokszor kísérlet. Ez a jelenség, „a közös történelem széthordása”, a „fehér foltok” kitöltése a szlovák történelmi tudaton belül nem előzmények nélküli, de az intenzitása révén relatíve új tendenciának számít. (Jakab [2013], Michela [2008].) A rendszerváltás óta nem egy emlékezetpolitikai vitát okozott a történelmi Magyarország személyiségei közül valamelyiknek a „szlováknak” nyilvánítása, melyek a diplomáciai kapcsolatok szintjét is el tudják érni. A rendszerváltás után, és Szlovákia függetlensége válása után mindenesetre az új, népszerűsítő és tudományos szintézisek tudatos hangsúlyt helyeztek a Magyar Királyság történetének szlovák történelembe való integrálásába. (Dejiny Slovenska [2000], Mannová [2003].)

Ezt a folyamatot segíti a Szlovákia területén található kulturális örökség (újra)felfedezése is, amely már önmagában a turisztikai hasznosítás révén is hatással lehet az együttélés évszázadaival kapcsolatban ápolt emlékezetre.

1. Táblázat: A kulturális örökség, mint turisztikai desztináció Szlovákiában

Helyszínek a Szlovák Turisztikai Ügynökség hivatalos promóciós anyagaiban	Természeti örökség	Épített örökség	
		„közös örökség”	szlovák örökség
	39,0%	44,1%	16,9%

Forrás: A Szlovák Turisztikai Ügynökség (Slovenská agentúra pre cestovný ruch) regionális kiadványai, 2008.

12. 1848-1849 szabadságharcainak szlovák interpretációja: A szlovák és magyar interpretáció alapvető különbsége abban fogható meg, hogy míg a szlovák narratíva a szlovák ellenállásra koncentrál, a magyar narratíva szlovák katonai ellenállásról lényegében nem tud, a fent említett hadjáratokat a historiográfia elszigetelt, ütőerő nélküli, és a szlovák társadalom többségétől elszakadt radikális megmozdulásoknak tartja számon, a magyar történelmi emlékezet meg nem is tud szlovák hadmozdulatokról

13. A 19. századi asszimilációs folyamatok: A tankönyvi elemzésekből és az emlékezetpolitika egyéb területeinek alapján is látszik, hogy a magyarosodás, magyarosítás, asszimiláció emléke a magyar-szlovák interetnikus viszonyok máig érzékeny területe. A magyar historiográfia által erősen kutatott és létező jelenségként elfogadott természetes asszimilációt a szlovák interpretáció alapvetően nem ismeri, illetve nem ismeri el. A szlovák tankönyvekben a dualizmus-korabeli asszimilációs politikához kapcsolódó eseménysor, politikátörténet és társadalomtörténet ábrázolása korszakoktól függetlenül sok hasonló tartalmi elemet mutat, és a magyar politikáról negatív képet fest.

14. Trianon és a magyar-szlovák államhatár: A világháború végét jelentő katonai összeomlásnak és a történelmi Magyarország felbomlásának szlovák interpretációjában a térség etnikai összetétele, így a szlovák-magyar határ kérdése is, alapvetően háttérben marad. A tankönyvi interpretációk olyan kulcsszavakat használnak, melyek Szlovákia mint entitás létezését eleve tényként kezelik. (Dejepis-3 [2005]) A trianoni békekötés nem nevesül annyira a szlovák eseménytörténetben, mint amennyire domináns szerepet játszik a magyar kollektív emlékezetben. Sőt, maga a „Trianon” fogalom inkább negatív érzelmekkel társul, mert azt az irredentizmussal, revizionizmussal, és ezáltal a

nemzeti veszélyérzet jelenségével kapcsolják össze. Ilyen értelemben „Trianon” szlovák trauma is – a bizonytalanságérzet traumája.

A cseh-szlovák viszony problematikája mögött mindenesetre háttérben marad az, hogy egyáltalán nem volt evidens, hogyan is lesz meghúzva a magyar-szlovák határ. Ennek oka az is, ahogyan a szlovák történelmi tudatban már a 19. század folyamán rögzült a „nemzeti tér”, amely a népdalokban, műdalokban és politikai pamfletekben is a Tátrától a Dunáig terjedt, a Duna tehát „belső határként” szolgált a szlovák értelmiségi gondolkodásban. (Bílik [2008].) Ezért a dunai határ a szlovák elit és értelmiség részéről „nemzeti evidencia” volt.

15. A két világháború közti Csehszlovákia és a magyarkérdés: A két világháború közti időszakot tekintve, Szlovákiának a Csehszlovákián belül elfoglalt helyzete az, ami elsősorban meghatározza a különböző korszakokban a szlovák történelmi szövegek kontextusát. Ennek árnyékában a tankönyvi szövegekben néhány általánosságon kívül nincsen nyoma azoknak a magyar kisebbségeket terhelő problémáknak, melyeket a magyar történetírás és tankönyvi tematika is számon tart a két világháború közti Csehszlovákia kapcsán.

16. A revízió és a bécsi döntés: Míg a magyar emlékezetpolitika a Horthy-korról ambivalens képet mutat, a szlovák tankönyvi interpretáció a Horthy-érát kemény diktatúraként jellemzi. A szlovák narratíva a magyar revíziós lépések közül csak az első bécsi döntéssel – szlovák verzióban simán csak „bécsi döntéssel” – foglalkozik, melynek erős érzelmi töltetet ad a magyar állami fennhatóság alá került szlovák lakosság üldözöttként való bemutatása. A szlovák veszteség egyébként hasonlóképpen artikulálódik (hasonló szókészlettel, hasonló retorikával) mint a Trianon kapcsán kialakult magyar retorika (például: a döntéssel elveszett a „szlovák” mezőgazdaság vagy a „szlovák” bányászat egy része). (Dejepis-3 [2005].) Ezzel ellentétben magyar történelmi tudatban az etnikai viszonyok alapján a határmódosítás igazságos

jellege dominál. Ugyancsak ellentétes beszédmód jellemzi a két országon belül élő kisebbségek helyzetét: a magyar historiográfia és a történelemszakmai kollektív tudat feltételezésnek, torzításnak tartja a nagyszámú magyarországi szlovák közösség létezésére vonatkozó szlovák megállapításokat. (Kollai [2013].)

17. A Beneš-dekrétumok kérdésköre: A hivatalos tankönyvi szövegek egymás mellé illesztéséből még nem tűnik fel az, hogy a Beneš-dekrétumok témaköre a magyar-szlovák interetnikus ellentétek egyik legkomolyabb terhe, olyasfajta időzített bombája, mely újra és újra leterhelheti a kétoldalú kapcsolatokat. A magyar narratívától való különbözőség itt elsősorban olyan pontokon érezhető, hogy például hangsúlyos a lakosságcsere szerződéses jellege, a kényszerjelleg kevésbé domborodik ki; kiemelésre kerül, hogy a háború utáni jogfosztások „európai minták” alapján történtek, mintha legalábbis egy Európa-konform jelenségről lenne szó; valamint hogy a jogfosztottság története 1938-cal és a bécsi döntéssel kezdődik, mintha a Beneš-i politika annak lenne valamiféle következménye. A bécsi döntés ilyen módon történő, Beneš-dekrétumokkal történő összekapcsolt interpretációja a szlovák megközelítésben közkeletűnek számít. (Dejiny Slovenska [2000] 264.-265, Krátke dejiny [2003] 300.) Ami a Beneš-dekrétumok közbeszédben való jelenlétét illeti, rendszerváltás után a 20. század korábban tabusított témái "szabadjára lettek engedve"; ami nem jelenti sem az ezzel kapcsolatos ismeretek gyors terjedését, sem a vélemények közeledését. A Beneš-dekrétumok kérdéskörét a magyar közbeszéd a jogfosztottság helyzetével, a kollektív bűnösség vállalhatatlan elvével kapcsolja össze, a szlovák politikai közbeszédben viszont a dekrétumok a háború után rövid csehszlovák demokráciával, újjáépítéssel és a potsdami "új világrénddel" párosulnak.

18. Emlékezetpolitika, nem állami szinten

A tankönyvelemzésen kívüli elemzési témák rámutatnak arra is, hogy a szlovák emlékezetpolitika nem csak szlovák állami szinten alakítható.

Konkrét példák alapján látható például, hogy szlovák többségű régióban vagy településen alapvetően ott bukkan fel a történelmi magyar jelenléthez jobban köthető személy (pl. Nagy Lajos Szakolcán, vagy Károly Róbert Körmöcbányán), ahol valamilyen helyi, lokális kötődése van az illetőnek. A lokális múltkép köztéri megjelenését tehát a demokratikus jogállam decentralizált közigazgatása lehetővé teszi. Emellett a magyar civil szféra és a helyi önkormányzati szint szerepe sem elhanyagolható abban, hogy az együttélés évszázadait a szlovák nemzeti érdeklődésen belül részben betöltse. (Példának hozható erre Balassi Bálint kékkői és zólyomi emlékezetkultúrája, vagy Rákóczi Ferenc kassai kultusza.) (Lacika [2013].)

19. Irodalom és történelmi emlékezet

A 19. századtól kibontakozó szlovák nemzeti irodalom elsősorban a morva korszakot monumentalizálta, ami nem jelenti azt, hogy a Magyar Királyság korszakával egyáltalán ne foglalkoztak volna, még ha monumentalizálásról ebben az esetben nem is beszélhetünk. A Magyar Királyság évszázadai, az „együttélés kora” inkább történelmi háttérképként vagy nemzeti tanulságként szolgált. A török hódoltság kora, és a huszita eseménysor mellett az idealizált Mátyás-portré mutatható ki a 19. századi szlovák historizáló irodalomban. (Bílik [2008] 59.) Később, Csehszlovákia megalakulásával és a romantikus irodalmi korstílus elmúltával a konkrét történelmi témák is háttérbe szorultak, a szlovák önképhez kötődő karakterek (pl. szegénylegény-tradíció) továbbra is megjelentek. Végül nem elhanyagolható a helytörténeti-népszerűsítő irodalom szerepe, amelynek lokális és nemzeti identitásra mért hatását felmérések is igazolják. (Hlůšková [2008])

IV. Főbb hivatkozások

- Bačová, 1992 – Viera Bačová et al.: *Interpretácia slovensko-maďarských vzťahov v súvislosti s vybranými etnickými a sociálnopsychologickými charakteristikami (výsledky výskumu v súbore učiteľov)*. Spoločenskovedný ústav SAV, Košice, 1992.
- Bilík, 2008 – René Bilík: *Historický žáner v slovenskej próze*. Kalligram, Bratislava, 2008.
- Dejepis-1, 2002 – Július Bartl, Miroslav Kamenický, Pavol Valachovič: *Dejepis pre 1. ročník gymnázií*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2002.
- Dejepis-2, 2002 – Július Bartl, Ľuboš Kačírek, Michal Otčenáš: *Dejepis pre 2. ročník gymnázií. Národné dejiny*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2002.
- Dejepis-3, 2005 – Alena Bartlová, Róbert Letz: *Dejepis pre 3. ročník gymnázií. Národné dejiny*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2005.
- Dejiny Slovenska, 2000 – Dušan Čaplovič, Viliam Čičaj, Dušan Kováč, Ľubomír Lipták, Ján Lukačka: *Dejiny Slovenska*. Vydavateľstvo AEPRESS, 2000
- Dvořák-Mrva, 1996 – Pavel Dvořák, Ivan Mrva: *Slovensko v stredoveku a na začiatku novoveku*. Gestor projektu: Dušan Kováč. Gestor didaktickej časti: Viliam Kratochvíl. Orbus Pictus Istropolitana, Bratislava, 1996.
- Findor, 2012 – Andrej Findor: *Začiatky národných dejín*. Kalligram, Bratislava, 2012.
- Gyáni, 2007 – Gyáni Gábor: *Relatív történelem*. Typotex, Budapest, 2007
- Hlôšková, 2008 – Hana Hlôšková: *Individuálna a kolektívna historická pamäť*. Univerzita Komenského, Bratislava, 2008.
- Jakab, 2007 – Jakab György: *Lehet-e közös magyar-szlovák történelemkönyvet írni? Iskolakultúra 2007/8.-10. 38-48.*

- Käfer, 2012 – Käfer István: *Magyar szlovákságismeret*. Szent István Társulat, Budapest, 2012.
- Kiss Gy., 2012 – Kiss Gy. Csaba: *Hol vagy, hazám? Kelet-Közép-Európa himnuszai*. Nap kiadó, Budapest, 2012.
- KMTL, 1994 – *Korai Magyar Történeti Lexikon: 9.-14. század*. Főszerkesztő Kristó Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994
- Kollai, 2013 – *Rozštiepená minulosť. Kapitoly z histórie Slovákov a Maďarov*. Nadácia Terra Recognita, Budapest, 2013.
- Kónya, 2007 – Peter Kónya: Uhorské vlastenectvo elity slovenského pôvodu na príklade zemana Juraja Ottlyka. In: Štefan Šutaj – László Szarka: *Regionálna a národná identita v maďarskej a slovenskej histórii 18.-20. storočia*. Prešov, 2007, 10.-20.
- Krátke dejiny, 2003 – *Krátke dejiny Slovenska*. Zost. Elena Mannová. AEP, Bratislava, 2003.
- Lacika, 2013 – Ján Lacika: *Pamatníky a pomníky*. 2013, Dajama, Bratislava.
- Mannová, 2003 – Elena Mannová: Úvod. In: *Krátke dejiny Slovenska*. Zost. Elena Mannová. AEP, Bratislava, 2003. 7-8.
- Michela, 2008 – Pripomínanie a kanonizovanie minulosti. Úvaha na margo niektorých diskusií o dejinách Slovenska. *Forum Historiae*, 2008/1. [www.forumhistoriae.sk]
- Michela, 2013 – Miroslav Michela: „A Home Should be a Home to All Its Sons?\": Cultural Representations of Saint Stephen in Slovakia during the Interwar Period. In: Adam Hudek et al.: *Overcoming The Old Borders. Beyond The Paradigm of Slovak National History*. Institut of History, Slovak Academy of Sciences in Profama, Bratislava 2013. 97.-111.
- Otčenášová, 2010 – Slávka Otčenášová: *Schválená minulosť. Kolektívna identita v československých a slovenských učebniciach dejepisu (1918 – 1989)*. Košice, 2010

- Pichler, 2000 – Tibor Pichler: „JÁNOŠÍČENIE“ (O kariére jedného pojmu). In: Ivan Kamenec, Elena Mannová, Eva Kowalská: *Historik v čase a priestore*. Laudatio Ľubomírovi Liptákovi. VEDA – Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2000
- Škvarna-Hudek, 2013 – Dušan Škvarna – Adam Hudek: *Cyril a Metod v historickom vedomí 19. a 20. storočia na Slovensku*. Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2013.
- Šutaj, 2013 – Štefan Šutaj: Trianon v historickej pamäti na Slovensku. In: Miroslav Michela – László Vörös a kolektív: *Rozpad Uhorska a trianonská mierová zmluva. K politikám pamäti na Slovensku a v Maďarsku*. Historický ústav SAV, Bratislava, 2013. 97.-114.
- Szarka-Šutaj, 2013 – *Közép-európai párhuzamok és konfliktusok. A közös múlt a magyar és a szlovák nemzeti történelemben*. Szerkesztő: Szarka László, Štefan Šutaj. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet. Budapest, 2013.[Kézirat, lektorálás céljából rendelkezésre bocsájtv.]
- Vajda, 2009 – Magyarságkép a csehszlovák történelemtankönyvekben 1950-1993. In: *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*. Szerkesztette Hornyák Árpád, Vitári Zsolt. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. 283.-319.

VI. Saját publikációk jegyzéke

Magyar nyelvű publikáció

A) tudományos könyv, könyvfejezet

Meghasadt Múlt. Fejezetek a szlovákok és a magyarok történelméből.

Szerkesztette Kollai István. Terra Recognita Alapítvány, Budapest, 2008.

B) szakmai folyóirat

Kollai István: Kötöttségek és lehetőségek Szlovákia Európa-politikájában, 1993-2004. *Külföldi Szemle* 2005/1. 157-181.

Kollai István: Meghasadt múlt? Közös pontok és ellentétek a szlovák és magyar közgondolkodásban. *REGIO*, 2007/4. 93-105.

C) egyéb

„Német volt a keresztapád!” – Német szóra küldött magyarok a dualizmus korabeli Iglón. *Sic itur ad astra (Fiatal történészek folyóirata)* – 2004/1. 35-54.

„Még titokkönyvként fekszik előttünk a Felföld.” Szlovákok és magyarok a polgárok uniójában *Kortárs* – 2005/7. 65-82.

Közös múlt a magyar és szlovák történelemkönyvekben. E-Folyóirat. A Múltkor negyedévente megjelenő, tematikus folyóirata. 2006/2.¹

Eduard Krekovič, Elena Mannová, Eva Krekovičová (zost.): *Mýty naše slovenské. Sic itur ad astra*. 2006/3-4. 335-340.

Kollai István – Zahorán Csaba: Trianon a szlovák és román közgondolkodásban. *Kommentár*, 2007/3. 35-44.

Liberális konzervativizmus, szlovák módra (M. R. Štefánik Konzervatív Intézet). *Kommentár*, 2007/6. 117-121.

Bratislava – Prešporok. Pozsony szlovák névvariánsai a mai szlovák köztudatban – kontextuselemzés alapján. In: *Magyar–szlovák terminológiai kérdések*. Szerkesztette Ábrahám Barna. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba–Esztergom, 2008. 163-172.

A szlovák középiskolai történelemtankönyvek összehasonlító jellegű bemutatása. In: *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*. Kutatási Füzetek, 14. Sorozatszerkesztő: Fischer Ferenc, Ormos Mária, Harsányi Iván. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2009. 283-320.

¹ <http://mult-kor.hu/e-folyoirat.php?issue=30>

Szlovákia a magyar sajtóban a 2010. évi választási időszakban. In: *A 2010-es parlamenti választások a szlovákiai magyarok tükrében*. Szerkesztette Keszegh Béla. Kempelen Intézet, Komárom, 2011. 92-101.

Nacionalizmus és etnocentrikus gondolkodásmód összehasonlítása szlovák-magyar viszonylatban. *Történelemtanítás*. Online történelemdidaktikai folyóirat. 2011/3.²

Szlovák nyelvű publikáció

A) tudományos könyv, könyvfejezet

Rozštiepená minulost'. Kapitoly o histórie Slovákov a Maďarov. Nadácia Terra Recognita, Budapest', 2013.

Bratislava – Prešporok. Slovenské varianty pomenovania Bratislavy v dnešnom slovenskom spoločenskom vedomí – na základe kontextového rozboru. In: *Maďarsko-slovenské terminologické otázky*. Redigoval Barna Ábrahám. Katolícka univerzita Petra Pázmánya, Pílišská Čaba – Ostrihom, 155.-164.

Neznámy sused. Dvadsať rokov Maďarska (1990-2010). Editori: Csaba Zahorán, István Kollai, Slávka Otčenášová. Terra Recognita Alapítvány – Vydavateľstvo Talentum, Budapest – Bratislava, 2011.

C) egyéb

Kollai István: Uhorské kódy Modrého kostolika. *Týždeň* 2013/43. 60.

Kollai István – Zahorán Csaba: Uhorský kód: Žonglovanie so štatistikami. *Týždeň* 2014/6. 46.

Angol nyelvű publikáció

A) tudományos könyv, könyvfejezet

² <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/10/kollai-istvan-nacionalizmus-es-etnocentrikus-gondolkodasmod-osszehasonlitasa-szlovak-magyar-viszonylatban-02-03-06/>

Kollai István: *A Capital on the Borderland. Traditional Multiculturalism in Contemporary Bratislava*. Terra Recognita Foundation, Budapest, 2009.
Europe In Budapest. A Guide to its Many Cultures. Edited by Csaba Zahorán and István Kollai. Terra Recognita Foundation, Budapest, 2011.

B) szakmai folyóirat

Shattered Past. Socio-Psychological Aspects of Slovak-Hungarian Relations.
International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs. 2006/3-4. 27-44.